

Regionalny Program Operacyjny
Województwa Wielkopolskiego
na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Polska Zielona Sieć

Poznań - Kraków 2014

Wielkopolski Park Narodowy wiosną, rezerwat Puszczykowskie Góry - fot. Midhir

Celem stanowiska jest zapewnienie pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020. Stanowisko wypracowane zostało w oparciu o rekomendacje wypracowane podczas warsztatów dotyczących włączenia pozarządowych organizacji ekologicznych w proces programowania funduszy UE na poziomie regionalnym. Przy opracowaniu stanowiska wykorzystano również wyniki analizy dotyczącej Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 w aspekcie zrównoważonego rozwoju oraz zawarte w analizie rekomendacje na kolejny okres. Adresatem stanowiska jest odpowiedzialny za przygotowanie RPO Urząd Marszałkowski oraz inni partnerzy zaangażowani w proces programowania - ma ono posłużyć jako punkt wyjściowy do debaty dotyczącej wykorzystania RPO w latach 2014-2020 dla rzeczywistej realizacji zrównoważonego rozwoju regionu.

Koordynowany przez Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć proces włączania organizacji ekologicznych w programowanie RPO jest realizowany we wszystkich 16 województwach w ramach projektu „Fundusze Europejskie dla zrównoważonego rozwoju - partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013” przy wsparciu Szwajcarii ze środków szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Wielkopolskiego na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Organizacje pozarządowe, mając na uwadze trwające prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Wielkopolskiego na lata 2014-2020 (RPO WW), wyrażają swoje stanowisko na temat warunków ramowych, jakie powinny zostać stworzone dla wdrażania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w nowej perspektywie finansowej. Spełnienie warunków wskazanych w niniejszym stanowisku zagwarantuje efektywne wykorzystanie funduszy UE na rzecz zrównoważonego rozwoju województwa, powodując że przedsięwzięcia wspierane w ramach RPO Województwa Wielkopolskiego będą wychodzić naprzeciw globalnym, regionalnym i lokalnym wyzwaniom środowiskowym, poprawiając jakość środowiska regionu, a tym samym jakość życia społeczeństwa. Wdrożenie opracowanych przez nas rekomendacji przyczyni się również do wzrostu transparentności i efektywności wydatkowania środków publicznych, w tym także w wymiarze środowiskowym.

Formułując nasze stanowisko bierzemy pod uwagę aktualne potrzeby i wyzwania związane z efektywnym korzystaniem z zasobów naturalnych, przeciwdziałaniem utracie różnorodności biologicznej i zmianom klimatu oraz adaptacją do tych zmian. Opieramy się na analizach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2013 w kluczowych środowiskowo obszarach, alokacji środków i sposobu wdrażania tego Programu, w tym w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju. Odnosimy się również do dokumentów, które powstały w trakcie prac nad RPO WW 2014-2020.

Stanowisko nasze ma za założenia charakter postulatów dotyczących istotnych środowiskowo kwestii, które naszym zdaniem powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie zarówno w zapisach RPO WW, jak i w przygotowywanym w dalszej kolejności Szczegółowym Opisie Priorytetów, czy też w kryteriach wyboru projektów.

W kontekście prac nad RPO WW i jego późniejszymi uszczegółowieniami organizacje pozarządowe stwierdzają jak poniżej.

1. RPO WW 2014 – 2020 - informacje ogólne

Regionalny Program Operacyjny Województwa Wielkopolskiego, który został opublikowany przez Urząd Marszałkowski województwa zakłada, że Wielkopolska otrzyma na realizację RPO 2014+ prawie 2,5 mld euro (2 447,9 mln euro). Fundusze RPO WW 2014+ będą pochodzić z dwóch źródeł – z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (1 765,2 mln euro) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (682,7 mln euro).

Podział pieniędzy w RPO WW 2014+ jaki proponuje Urząd Marszałkowski wynika z obszarów wsparcia przypisanych Regionalnym Programom Operacyjnym w Umowie Partnerstwa. W ramach kwoty pochodzącej z Funduszu Rozwoju Regionalnego ponad połowa pieniędzy Programu została przeznaczona na wspieranie przedsięwzięć związanych z badaniami, innowacją, rozwojem przedsiębiorczości, technologii informatyczno-komunikacyjnych i gospodarki niskoemisyjnej. Z kolei 60 procent środków pochodzących z EFS przeznaczono na działania związane z realizacją celów Strategii Europa 2020, dotyczących zwiększenia zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata, zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W ogromnym stopniu wsparcie będzie więc nakierowane na zwiększenie zatrudnienia lub przyczynienie się do zwiększenia szansy zdobycia pracy oraz na działania ograniczające bariery w dostępie do edukacji, dostosowujące kwalifikacje do potrzeb gospodarki opartej na wiedzy.

W perspektywie finansowej 2014-2020 zastosowany zostanie nowy instrument KE, jakim są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Będzie on zastosowany dla dwóch obszarów funkcjonalnych: Poznania oraz Kalisza z Ostrowem Wielkopolskim. Obszary funkcjonalne to wyodrębnione przestrzennie specyficzne kompleksy terytorialne. Obejmują one gminy położone w sąsiedztwie ośrodków wojewódzkich (w tym metropolitalnych), regionalnych, subregionalnych, pełniących ważną rolę jako ośrodki koncentrujące funkcje gospodarcze i społeczne. W ramach ZIT-ów realizowane będą przez miasta i ich obszary funkcjonalne przedsięwzięcia, służące całemu obszarowi funkcjonalnemu i jego mieszkańcom.

Urząd Marszałkowski wziął pod uwagę również efekty konsultacji społecznych, którym poddano projekt Programu - wprowadzono dodatkowy, regionalny obszar strategicznej interwencji – „ośrodki subregionalne i ich obszary funkcjonalne”. Gniezno, Leszno, Konin i Piła będą miały do dyspozycji tzw. koperty finansowe z pulą pieniędzy równą ustalonej kwocie pomnożonej przez liczbę osób mieszkających na danym obszarze (zasada ta dotyczy także ZIT-ów).

2. Rekomendacje horyzontalne

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Wielkopolskiego na lata 2014-2020 (RPO WW 2014-2020), z punktu widzenia ochrony środowiska i energetyki słusznie diagnozuje jeden z kluczowych obszarów interwencji *Energia i emisja zanieczyszczeń do atmosfery* - województwo dysponuje dużym potencjałem do rozbudowywania i korzystania z potencjału odnawialnych źródeł energii (szczególnie obiecującym rozwiązaniem mogą być biogazownie rolnicze), z drugiej strony jednak słaby jest stan techniczny linii instalacji elektrycznych, duża energochłonność gospodarki, niska efektywność energetyczna budynków czy zanieczyszczenie powietrza (tzw. niska emisja). Istotne też jest powiązanie poziomu emisji z innowacjami i poprawą transportu miejskiego.

Jednak kolejny obszar *Zmiany klimatu i zapobieganie ryzyku*, niestety koncentruje się w swojej diagnozie i proponowanych działaniach głównie na problemach związanych z gospodarką wodną. Jako że według Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, województwo wielkopolskie jest najbardziej dotkniętym przez suszę województwem w kraju, proponowane działania nie powinny skupiać się tylko na wsparciu odpowiednich służb czy budowie wałów przeciwpowodziowych, ale również na wprowadzeniu inteligentnych rozwiązań dotyczących zarządzania zasobami wody w regionie, co z kolei częściowo pojawia się w kolejnym obszarze kluczowym *Ochrona środowiska i wykorzystanie zasobów*. Jeśli chodzi o ten obszar działań, jako problem zdiagnozowano słusznie zarządzanie odpadami. Według Urzędu Marszałkowskiego w roku 2012 na składowiska śmieci wywieziono 88% odpadów zmieszanych, co oznacza, że tylko 12% (!) odpadów zostało poddane jakiegokolwiek formie dalszego wykorzystania.

Jezioro Kociołek w Wielkopolskim Parku Narodowym - fot. Awersowy

Zasada zrównoważonego rozwoju

Należy zaznaczyć, że obecny projekt, nawet po wstępnych konsultacjach, nie odnosi się wystarczająco do kluczowych kwestii horyzontalnych, takich jak zasada zrównoważonego rozwoju, która przewijałaby się we wszystkich priorytetach. Przedstawienie interpretacji zasady zrównoważonego rozwoju kluczowe jest dla wszystkich stron zaangażowanych we wdrażanie RPO w województwie wielkopolskim. Najlepszym rozwiązaniem, rekomendowanym przez organizacje pozarządowe, jest poddanie konsultacjom definicji zrównoważonego rozwoju dla województwa wielkopolskiego, tak aby była ona możliwa do zastosowania w tym konkretnym województwie oraz w ramach praktycznych rozwiązań możliwych w ramach RPO. Definicja ta powinna wyznaczać kierunki przeznaczenia środków w ramach kolejnych priorytetów. Współczesne rozumienie zasad zrównoważonego rozwoju pozwala na utrzymanie wspólnym wysiłkiem środowiska w dobrej kondycji, przy jednoczesnym rozwoju technologii, gospodarki i transportu przyjaznego mieszkańcom. Opis sposobu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju nie może być ograniczony do ogólnych deklaracji, musi natomiast wskazywać konkretne rozwiązania we wszystkich obszarach priorytetowych, które zagwarantują przestrzeganie tej zasady przez cały okres realizacji Programu. Zgodnie z art. 8 projektu rozporządzenia ramowego dla funduszy europejskich 2014-2020 (EFRR, FS, EFS, EFRROW i EFMR)¹, elementami zasady zrównoważonego rozwoju, które muszą być wzięte pod uwagę w trakcie przygotowywania i wdrażania programów są m.in. wymogi ochrony środowiska, łagodzenie i adaptacja do zmian klimatu, efektywne wykorzystanie zasobów czy odporność na zjawiska ekstremalne. Ponadto, art. 5 rozporządzenia zobowiązuje instytucje przygotowujące Programy do zaangażowania partnerów, do których zaliczają się organizacje pozarządowe oraz organizacje zajmujące się ochroną środowiska.

W projekcie RPO dla województwa wielkopolskiego należałoby też uwzględnić odniesienie do polityk horyzontalnych UE. W sensie praktycznym każdy złożony wniosek powinien być zgodny z politykami horyzontalnymi w kontekście całości inwestycji. Niewątpliwie, finalny podział alokacji na każdą z osi priorytetowych oraz działania w ramach osi, zdeterminuje w znacznej mierze na ile Program rzeczywiście przyczyniać się będzie do zrównoważonego rozwoju. Aby to osiągnąć należy skupić się na wsparciu działań z zakresu czystej energii, rozwoju społecznego w harmonii z ochroną środowiska i zrównoważonego korzystania z zasobów, rewitalizacji zdewastowanych obszarów regionu czy transportu przyjaznego środowisku.

Aby efektywnie i realnie wprowadzać powyższe zasady, niezbędne jest ustanowienie, już w zapisach RPO, wskaźników, które pozwolą zarówno na poziomie priorytetów, działań, jak i rezultatów (!) sprawdzić skuteczność wdrażania Programu w tym kontekście. Kluczowym przykładem są tutaj np. wskaźniki dotyczące ochrony przyrody (np. powierzchnia siedlisk różnych gatunków objęta ochroną przyrodniczą).

3. Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii

Analiza obecnych zapisów osi priorytetowej *Energia* w projekcie RPO WW wskazuje na największy potencjał energetyczny leżący w farmach wiatrowych i wytwarzaniu energii z biomasy. Konieczne jest powiązanie wymogów dotyczących wszystkich inwestycji w OZE z zasadami ochrony środowiska – sposoby realizacji tych warunków powinny być sprawdzane już na poziomie planowania inwestycji.

Jeśli chodzi o zapotrzebowanie na produkcję energii ze źródeł odnawialnych, jak i przestawienie się na tego typu energię, obecny projekt kierowany jest głównie do przedsiębiorstw i podmiotów prawnych, partnerstw publiczno-prywatnych itd., choć na uwagę zasługuje także dodanie organizacji pozarządowych czy stowarzyszeń jako potencjalnych beneficjentów w pierwszym priorytecie - *Wspieranie tworzenia i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych*. Teoretycznie otwiera to furtkę obywatelom zrzeszonym w takich formach organizacyjnych do korzystania ze wsparcia Programu. Jedyną pozostałą możliwością wsparcia indywidualnych gospodarstw domowych (tzw. prosumentów) jest rozdział środków za pomocą samorządów.

Kolejna kwestia, na którą w szczególności zwracają uwagę organizacje pozarządowe, to konieczność ograniczenia tzw. niskich emisji. W ramach obecnego projektu ma to zostać osiągnięte za pomocą wsparcia wymiany instalacji ciepłowniczych i infrastruktury energetycznej. Nie jest jednak jasno określone, czy samorządy, jako beneficjenci tego priorytetu, utworzą programy wsparcia dla indywidualnych mieszkańców, co było i jest konieczne również w innych województwach borykających się z tym problemem. Za niską emisję w dużej mierze w tych regionach odpowiadają przestarzałe instalacje grzewcze w indywidualnych gospodarstwach domowych, których właścicieli nie stać na inwestycje w bardziej ekologiczne i energooszczędne rozwiązania. Kolejny priorytet, bezpośrednio odnoszący się do niskich emisji - *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważone multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu* - zakłada wsparcie przede wszystkim w zakresie transportu miejskiego, tj. wymianę taboru, przebudowę infrastruktury w celu ograniczenia ruchu czy montaż energooszczędnego oświetlenia. Organizacje pozarządowe krytykują brak wyraźnego wyszczególnienia inwestycji w transport rowerowy, który powinien być częścią całościowych strategii zmian systemów transportowych w miastach.

¹ http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_pl.cfm

Nieokreślony niestety pozostaje ostatni typ działań w ramach tego priorytetu - *Inwestycje w zakresie budownictwa niskoemisyjnego i pasywnego* - który, według organizacji pozarządowych, również powinien być przyjazny i otwarty dla mieszkańców, w tym samym stopniu co np. dla małych i średnich przedsiębiorstw. Nie ma również mowy o tzw. deep retrofit, czyli głębokiej termomodernizacji, której niewątpliwie wymaga spora część budynków w województwie wielkopolskim, a która przynosi największe oszczędności energetyczne.

Dodatkową kwestią, którą w związku z osią priorytetową *Energia* podnoszą organizacje pozarządowe, jest zmiana systemu finansowania. Postuluje się umożliwienie finansowania przydomowych odnawialnych źródeł energii (np. elektrowni wiatrowych, pomp ciepła) i zwiększenie zasobów finansowych na zakup i instalację paneli słonecznych i fotowoltaicznych, np. poprzez zmniejszenie wkładu własnego w kredytach dla mieszkańców.

Organizacje zrzeszone w Polskiej Zielonej Sieci uważają, że taka rozproszona forma systemu energetycznego znacznie zwiększa bezpieczeństwo energetyczne, pozwala obywatelom i administracji publicznej na wymierne obniżenie kosztów wytwarzania i użytkowania energii, czy wreszcie przekłada się na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

4. Zrównoważony transport

Mimo, że PRO WW w obecnym kształcie posiada istotne zapisy dotyczące transportu kolejowego i drogowego, organizacje pozarządowe wskazują na brak całościowej strategii rozwoju przyjaznego i zrównoważonego transportu, szczególnie w priorytecie dotyczącym infrastruktury drogowej. Propozycje, które przekazywały organizacje pozarządowe z regionu nie uwzględnione w projekcie RPO to na przykład uspokojenie ruchu w miastach (wprowadzenie stref niższej prędkości lub o zmniejszonym natężeniu ruchu) czy, kluczowe z punktu widzenia obniżania emisji, promowanie transportu rowerowego. Organizacje pozarządowe wskazują na konieczność łączenia rozbudowy i modernizacji dróg, szczególnie lokalnych na terenach wiejskich czy ulic w zabudowie miejskiej z rozbudową systemu ścieżek rowerowych już na poziomie zapisów w projekcie. Takie rozwiązanie pozwala na znacznie bardziej strategiczne zarządzanie infrastrukturą drogową i umiejscowienie tego priorytetu w całościowej perspektywie zrównoważonego rozwoju dla regionu.

Dodatkową inicjatywą, o której nie wspomina ta część projektu rozwoju województwa jest edukacja i promocja transportu rowerowego na terenie województwa. Wydaje się, że administracja województwa kompletnie pominęła ten aspekt.

Bardzo konkretne zapisy o podniesieniu standardu i rozbudowie infrastruktury kolejowej są odpowiedzią na problemy zgłaszane przez organizacje pozarządowe z regionu. Transport kolejowy w województwie wielkopolskim wymaga inwestycji i rozsądnych planów utrzymywania i rozwoju lokalnych połączeń.

Jesień pod Stęszewem. - fot. MOs810

5. Ochrona różnorodności biologicznej, edukacja ekologiczna

Ochrona bioróżnorodności mieści się w Osi priorytetowej nr 4 *Środowisko* razem z kwestiami takimi jak mitygacja i adaptacja do zmian klimatu, gospodarka odpadami, gospodarka wodna. Dedykowanym jej priorytetem jest *Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także przez program Natura 2000 i zieloną infrastrukturę*.

Autorzy projektu RPO WW słusznie diagnozują, że choć w woj. wielkopolskim niemalże 1/3 obszaru województwa to obszary objęte różnymi krajowymi formami ochrony przyrody, to nadal brak zwartej struktury obszarowej, presja urbanizacji czy nierozsądna działalność turystyczna nie pozwalają w należyty sposób zapewnić protekcji dla bioróżnorodności biologicznej. Organizacje pozarządowe zauważają, że należałoby w tym wypadku wdrażać podejście całościowe - jeszcze raz dokonać solidnej inwentaryzacji i opracowań naukowych poszczególnych obszarów i wyznaczyć dla nich ścieżkę ochrony z odpowiednio dobranymi rozwiązaniami oraz monitoringiem.

Częściowo na powyższe problemy odpowiadają proponowane w RPO WW działania: inwentaryzacja przyrodnicza gmin oraz opracowanie planów dla obszarów chronionych. Należałoby się spodziewać, że w prace te zostaną włączone organizacje pozarządowe, ekolodzy i przyrodnicy z regionu. Konieczne jest również zagwarantowanie stałości alokacji funduszy na ochronę różnorodności biologicznej. Aby dostępne środki wykorzystać jak najbardziej efektywnie niezbędne jest zaprojektowanie odpowiednich warunków realizacji tego typu projektów. W szczególności, należy zapewnić odpowiednie warunki do korzystania z tych środków organizacjom pozarządowym, które mogą być efektywnym beneficjentem funduszy unijnych w ramach projektów przyrodniczych. Obok ogólnych rekomendacji zawartych w ostatniej części niniejszego stanowiska, w tym miejscu należy wspomnieć o konieczności umożliwienia finansowania tzw. wkładu własnego w projektach przyrodniczych ze środków WFOŚiGW, w sposób systemowy, niewiążący się z nadmiernie rozbudowanymi formalnościami. RPO WW 2014-2020 powinien dawać możliwość realizacji pełnego cyklu związanego z projektem przyrodniczym.

W tym miejscu należy też wspomnieć o przekrojowej zasadzie zrównoważonego rozwoju, której elementem powinno być zapewnienie, że nie będą realizowane projekty szkodliwe dla środowiska przyrodniczego, które nie były poddane należycie przeprowadzonej ocenie oddziaływania na środowisko, w tym ocenie oddziaływania na obszary *Natura 2000*.

W ramach wspomnianego priorytetu jako działanie zdefiniowano również wsparcie edukacji ekologicznej. Jest to bardzo dobry krok, organizacje współpracujące w ramach Polskiej Zielonej Sieci zauważają jednak, że realną alokację środków na działania w ramach edukacji ekologicznej zapewniłoby jedynie ustanowienie w osobnym priorytecie. Edukacja ekologiczna powinna być samodzielnym działaniem, finansowanym także ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, których znaczną częścią w okresie 2014-2020 dysponować będą samorządy wojewódzkie w ramach RPO. Możliwość ta wydaje się dostrzeżona, ale powinna być potraktowana bardziej poważnie. W ramach edukacji ekologicznej nie brakuje możliwych działań: kampanii edukacyjnych, warsztatów ekologicznych dla nauczycieli i uczniów, kampanii dotyczących odpadów, plenerowych ścieżek ekologiczno-turystycznych czy powstania sieci zielonych miejsc biwakowych w ciekawych przyrodniczo i turystycznie miejscach, co ograniczyłoby szkodliwy wpływ turystyki na tych obszarach.

Za wyodrębnieniem edukacji ekologicznej przemawia też argument, że obie dziedziny: ochrona bioróżnorodności i edukacja ekologiczna nie powinny być dla siebie konkurencją w kontekście ubiegania się o środki z RPO. Wiele organizacji pozarządowych komplementarnie prowadzi działania w obu zakresach, tak więc byłoby zasadne rozdzielenie tych dwóch ścieżek.

6. Gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami

Autorzy projektu RPO WW słusznie zauważają, że „poziom gospodarki odpadami w Wielkopolsce nadal nie odpowiada wymogom prawa unijnego”. Jako najważniejszy problem w tym zakresie wskazano na fakt, że większość odpadów jest składowana, a nie przetwarzana oraz brak jest zorganizowanego systemu zbierania odpadów ulegających biodegradacji. Ewidentnie potrzebne są systemowe, długofalowe rozwiązania dotyczące zarządzania odpadami oraz dążenie do jak największej liczby procentowej odpadów przetworzonych. Polska Zielona Sieć apeluje wręcz aby dążyć do tego, by jak największa ilość odpadów była przetwarzana, a nie np. utylizowana w spalarniach.

W zakresie gospodarki odpadami, przestrzegana powinna być unijna hierarchia postępowania z odpadami, gdzie na pierwszy plan wysuwa się zapobieganie powstawaniu odpadów, ich ponowne wykorzystanie i przygotowanie do recyklingu (3R – reduce, reuse, recycle). Hierarchia ta musi znaleźć odzwierciedlenie nie tylko w tekście RPO WW 2014-2020, ale również w alokacji funduszy na poszczególne rodzaje projektów. Nie sposób również nie wspomnieć w tym miejscu o kluczowej roli edukacji ekologicznej – bez kształtowania odpowiednich nawyków nie ma szans na zmniejszenie ilości powstających odpadów, czy znaczące podniesienie poziomu recyklingu.

Jeśli chodzi o gospodarkę wodną, w RPO dla województwa wielkopolskiego słusznie zauważono, że nadal istnieją ogromne potrzeby w zakresie zmniejszenia presji na środowisko ze strony sektora komunalnego. Tylko niewiele ponad 60% osób w regionie korzysta z oczyszczalni ścieków, podczas gdy ponad 90% ludności korzysta z sieci wodociągowej. Według Polskiej Zielonej Sieci, wsparcie dla gospodarki wodno-ściekowej w ramach RPO WW powinno uwzględniać najbardziej efektywne ekonomicznie i środowiskowo rozwiązania, dostosowane do specyfiki danego obszaru. Przykładowo, w słabo zaludnionych miejscach bardziej opłacalne niż rozbudowa sieci kanalizacyjnej może być wsparcie dla budowy przydomowych oczyszczalni ścieków. Mimo deklarowanych korzyści z proponowanych w ramach RPO WW działań, należy wziąć pod uwagę długotrwałe korzyści zarówno dla lokalnej ludności, jak i dla środowiska. Rozproszone systemy oczyszczania ścieków stanowią też większą gwarancję bezpieczeństwa, w przypadku możliwości zanieczyszczenia wód gruntowych. Należy jednak podkreślić, że przydomowe oczyszczalnie ścieków nie mogą być stosowane w pasie o szerokości min. 100 m od linii brzegowej jezior, ze względu na potencjalne oddziaływanie na eutrofizację wód. Organizacje lokalne wskazują też na zdegradowane w regionie siedliska podmokłe i konieczność ich odtwarzania – byłoby to działanie możliwe również w ramach priorytetów ochrony środowiska.

Jako potencjalne rozwiązania w zakresie zrównoważonej gospodarki wodnej, organizacje pozarządowe wspominają m.in. o celowości dotacji dla gospodarstw indywidualnych, które chciałyby zainwestować w odtwarzanie lub tworzenie nowych, niewielkich zbiorników wodnych oraz innych form mikroretencji wody. Działanie to wpisuje się również w ochronę bioróżnorodności gatunków rodzimych, szczególnie na obszarach rolniczych oraz biorąc pod uwagę znaczenie tych zbiorników dla podnoszenia plonów na sąsiadujących polach – w zasadę zrównoważonego rozwoju.

W ramach realizacji nowego RPO WW należy zadbać o dokładne badania zgodności wszystkich inwestycji z Ramową Dyrektywą Wodną.

Warta w Wielkopolskim Parku Narodowym - fot. Radomil

7. Dostępność środków i przyznawanie funduszy dla organizacji pozarządowych

Ogromnym problemem dla organizacji pozarządowych były też dotychczasowe zasady dofinansowywania projektów - apelujące o zmniejszenie procentowego wkładu własnego lub gwarantowaną możliwość uzyskania go z innych instytucji. Dla NGO działających w oparciu o wolontariat, które nie są w stanie zapewnić wkładu własnego, ma to znaczenie podstawowe dla realizacji projektów. Organizacje pozarządowe mogłyby uzyskiwać automatycznie wsparcie w zakresie tzw. „wkładu własnego”, jeśli otrzymały akceptację w ramach oceny RPO. Możliwość prefinansowania (zaliczkowania) projektów oraz zapewnienie systemowego dofinansowania wkładu własnego ze środków WFOŚiGW mogą być kluczowym rozwiązaniem.

Ponadto WFOŚiGW powinien wypracować specjalną procedurę wnioskowania o dotacje dla organizacji pozarządowych NGO, uwzględniając ich szczególny charakter oraz proekologiczne działanie w oparciu o wolontariuszy, przy faktycznym braku estetyzacji struktur, tak, by w procedurach wstępnej oceny wniosków NGO-sy traktowane były nie jak komercyjne przedsiębiorstwa, ale preferowany partner trzeciego sektora, działający społecznie. W szczególności zwracamy uwagę na konieczność składania załączników o nie zaleganiu ze składkami społecznymi i podatkami (ZUS i Urząd Skarbowy) oraz o nie zaleganiu z opłatami za korzystanie ze środowiska (z Urzędu Marszałkowskiego). Nie odzwierciedla to zasady równego traktowania podmiotów - samorządy składają tylko oświadczenia dotyczące ww. należności.

Kwestią techniczną jest przepływ informacji na temat konkursów, zmian, dodatkowych środków itp. Być może rozwiązaniem byłoby stworzenie bazy danych organizacji (do której w każdej chwili można dołączyć np. poprzez stronę internetową), do których regularnie byłby rozsyłany newsletter z aktualnościami, zbliżającymi się terminami itp. Jest to nie tylko problem województwa wielkopolskiego, warto więc sprawdzić jakie rozwiązania w tym zakresie na lata 2014-2020 proponują inne województwa.

Organizacje pozarządowe zwracają też uwagę na potrzebę zorganizowania większej ilości szkoleń dla potencjalnych beneficjentów projektów, dotyczących głównie pisania wniosków czy ich rozliczania.

Suche koryto okresowego strumienia nie posiadającego nazwy (na południe od ujścia Wirenki do Warty), Wielkopolski Park Narodowy - fot. Radomil

4. Podsumowanie

Jako najważniejsze rekomendacje ogólne do wprowadzania w RPO WW organizacje pozarządowe zrzeszone i wspierające Polską Zieloną Sieć proponują:

- wprowadzenie we wszystkich działaniach kryteriów promujących zrównoważony rozwój i zapewnienie stabilności kryteriów w trakcie realizacji RPO,
- zdefiniowanie listy wskaźników zorientowanych na mierzenie rezultatu a nie podjętego wysiłku, o stałych wielkościach docelowych.

Mając nadzieję na uwzględnienie powyższych uwag i ich wprowadzenie do Regionalnego Programu Operacyjnego we współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, Polska Zielona Sieć będzie monitorować wdrażanie RPO i jego efekty.

Obszar Ochrony Ścisłej „Zalewy Nadwarciańskie”, Wielkopolski Park Narodowy - fot. Radomil

Lista organizacji sygnatariuszy stanowiska:

1. Ryszard Gołdyn, Prezes Fundacji Biblioteka Ekologiczna, ul. Kościuszki 79, 61-715 Poznań
2. Jakub Kotnarowski, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Centrum Promocji Ekorozwoju, os. Orła Białego 118/19, 61-251 Poznań
3. Ewa Gałka, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich PISOP, ul. Ratajczaka 26/6/96, 61-815 Poznań
4. Michał Dymkowski, Koordynator Merytoryczny Programu Reprezentacji NGO, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, ul. Strzelecka 3 lok. 12, 03-433 Warszawa
5. Ewa Sufin-Jacquemart, Prezeska Zarządu, Fundacja Strefa Zieleni, ul. Dragonów 2 lok 6, 00-467 Warszawa
6. Piotr Nieznański, Dyrektor Działu Ochrony Przyrody, WWF Polska, ul. Wiśniowa 38, 02-520 Warszawa
7. Robert Cyglicki, Dyrektor ds. Kampanii, Fundacja Greenpeace Polska, ul. Lirowa 13, 02-387 Warszawa
8. Joanna Mieszkowicz, Prezeska Zarządu, Fundacja Aeris Futuro, Al. Daszyńskiego 22/46, 31-534 Kraków
9. Małgorzata Małochleb, Członkini Zarządu, Fundacja Plan Otwarty, ul. Na Wiankach 26, 31-519 Kraków
10. Jacek Engel, Prezes Zarządu, Fundacja Greenmind, ul. Kaleńska 7/33, 04-367 Warszawa
11. Tomasz Włoszczowski, Prezes Zarządu, Społeczny Instytut Ekologiczny, ul. Raszyńska 32/44, 02-026 Warszawa
12. Zbigniew Szcześniak, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Tilia, ul. Przysiecka 13, 87-100 Toruń
13. Piotr Znaniecki, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group”, ul. Ciepła 19a, 15-472 Białystok
14. Krzysztof Smolnicki, Prezes Zarządu, Fundacja Ekorozwoju FER, ul. Białoskórnica 26, 50-132 Wrocław
15. Krzysztof Gorczyca, Prezes Zarządu, Towarzystwo dla Natury i Człowieka, ul. Głęboka 8a, 20-612 Lublin
16. Jakub Szumin, Prezes Zarządu, Federacja Zielonych Gaja, ul. 5 Lipca 45, 70-374 Szczecin
17. Karolina Baranowska, Wiceprezeska Zarządu, Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, ul. Zielona 27, 90-602 Łódź
18. Ewa Romanow-Pękał, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa, ul. Miłosna 1, 82-500 Kwidzyn
19. Katarzyna Ruszała, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie EKOSKOP, ul. Strzelnicza 15/9, 35-103 Rzeszów
20. Joanna Furmaga, Prezeska Zarządu, Związek Stowarzyszeń, Polska Zielona Sieć, ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

Poznań-Kraków, kwiecień 2014

Opracowanie: Monika Matus

Korekta i redakcja: Anna Krawczyk

Copyright © Polska Zielona Sieć 2014

Cytowanie oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone za podaniem źródła.

Niniejsza publikacja została wydana na papierze ekologicznym Cyclus Print, wyprodukowanym w 100% z makulatury, bez użycia chloru ani innych szkodliwych chemikaliów wybielających, z dbałością o niskie zużycie wody.

skład i druk: Wydawnictwo MIP Proxima Corp, Kraków, czerwiec 2014

Nakład: 50 egz.

Związek Stowarzyszeń **Polska Zielona Sieć**

jest ogólnopolską organizacją pożytku publicznego
zrzeszającą organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski.

Naszym celem jest rozwój w zgodzie z naturą.
Budujemy obywatelskie poparcie dla zrównoważonego rozwoju.

Tworzymy mechanizmy społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy.
Monitorujemy wydatkowanie funduszy europejskich pod kątem oddziaływania na środowisko i rozwój poszczególnych sektorów gospodarki - transportu, energetyki, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej.

Promujemy odpowiedzialne zachowania konsumenckie poprzez zwiększenie wpływu konsumentów na jakość produktów oraz politykę globalnych korporacji.

Wspieramy zrównoważony rozwój krajów Globalnego Południa oraz społeczeństwo obywatelskie w Europie Wschodniej.

Aktywnie działamy dla Natury, Człowieka i Rozwoju.

Główne programy Polskiej Zielonej Sieci to:

Kampania Kupuj odpowiedzialnie! www.ekonsument.pl

Akcja dla Globalnego Południa www.globalnepoludnie.pl

Program Dla klimatu www.dlasklimatu.pl

Fundusze dla zrównoważonego rozwoju www.ekoprojekty.pl

Zielone partnerstwo w Europie Wschodniej www.zielonasiec.pl

Wiele z naszych działań opiera się na aktywności organizacji regionalnych, które wspierają inicjatywy obywatelskie na rzecz ochrony środowiska. Współpracujemy również z organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Organizacje członkowskie PZS:

- Federacja Zielonych „Gaja” / Szczecin
- Fundacja Biblioteka Ekologiczna / Poznań
- Fundacja Ekorozwoju / Wrocław
- Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” / Łódź
- Społeczny Instytut Ekologiczny / Warszawa
- Stowarzyszenie „Ekoskop” / Rzeszów
- Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja / Bielsko-Biała/Wilkowice
- Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” / Białystok
- Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa/ Kwidzyn
- Stowarzyszenie „Tilia”/ Toruń
- Towarzystwo dla Natury i Człowieka / Lublin

Polska Zielona Sieć jest członkiem międzynarodowych sieci NGOs:

CEE Bankwatch Network, SFTEAM, Clean Clothes Campaign.

jak również krajowych sieci organizacji pozarządowych:

OFOP, Grupy Zagranica, Koalicji Sprawiedliwego Handlu, Koalicji Klimatycznej, Koalicji Polskich POE na rzecz Funduszy UE oraz Koalicji Clean Clothes Polska.

Więcej informacji na: www.zielonasiec.pl

ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków
tel./fax: +48 12 431 28 08
e-mail: info@zielonasiec.pl